

На основу члана 55 став 1 из Закона за организацију и рад органа државне управе (“Сл. весник на Република Македонија” бр. 58/00 и 44/02 и 82/08) и члана 25 става 2 Закона за основно образовање (“Сл. весник на Република Македонија” бр. 103/08), министар за образовање и науку је утврдио наставни програм за предмет *српски језик* за VIII разред осмогодишњег основног образовања, односно IX разред деветогодишњег образовања.

**НАСТАВНИ
ПРОГРАМ**

**МИНИСТАРСТВО ЗА ОБРАЗОВАЊЕ И НАУКУ
БИРО ЗА РАЗВОЈ ОБРАЗОВАЊА**

СРПСКИ ЈЕЗИК

ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ

Скопје, септембар, 2009 г.

ЗАБЕЛЕШКА:

Согласно динамиката за воведување на деветгодишното основно воспитание и образование, наставната програма за учениците во VIII одделение на осумгодишното основно училиште од учебната 2010/11 година е еквивалентна на наставната програма за IX одделение на деветгодишното основно училиште.

Според наставниот план за предметот *српски јазик* се планирани по 4 часа неделно, односно 144 наставни часа годишно.

Наставниот предмет *српски јазик* во наставниот план има статус на задолжителен наставен предмет.

1. ЦИЉЕВИ НАСТАВЕ У IX РАЗРЕДУ

Ученик/ученица:

- да зна да дефинира најважније карактеристике историјског развоја српског језика;
- да зна како је извршена кодификација српског стандардног (литературног) језика;
- да зна да образује глаголске форме: имперфекат и плусквамперфекат, да дефинира нивно значење и правилно да их употребљава у одговарајућем контексту;
- да се оспособи да разликује и правилно да употребљава непроменљиве речи (партикуле, узвици);

- да разликује зависносложене (подређене) реченице у оквиру сложене реченице;
- да се упути у различиту употребу језика у функционалним стилевима;
- да се оспособи да користи различите врсте речника;
- да се оспособи да примењује правописна правила;
- да препознаје особености поеме као епско-лирске творбе;
- да препознаје врсте рима;
- да препознаје основне карактеристике посебних врста романа;
- да уме да интерпретира делове из различитих врста романа;
- да зна етапе у драмском дејству;
- да прави разлику између драмског текста као дела за читање и као позоришне представе;
- да зна особености и да уме да интерпретира делове научно литературних дела;
- да зна намену текстова практичне природе и да уме да их примењује;
- да зна да се служи различитим формама писменог изражавања;
- да уме да приказује актуалне догађаје и појаве из свакодневице;
- да уме да сагледава сличности и разлике између литературе, позоришне и филмске уметности.

2. КОНКРЕТНИ ЦЉЕВИ

ПРОГРАМСКО ПОДРУЧЈЕ: ЈЕЗИК (50 часова)			
Циљеви	Садржине	Појмови	Активности и методе
<p>Ученик/ученица:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да зна да дефинира најважније карактеристике историјског развоја српског језика; - да зна како је извршена кодификација (озакоњивање) српског стандардног (литературног) језика; - да упозна најзначајнија научна и стручна дела (граматике, речнике, правописе...) чије појављивање је допринело развоју српског литературног језика; 	<ul style="list-style-type: none"> - Историјски развој српског језика - Српски језик до 19. века - Значење Вукове реформе српског језика и правописа - Развој српског језика после епохе Вука Караџића 	<ul style="list-style-type: none"> - кодификација (озакоњивање); - азбука / абецеда; - правопис; - граматика; - стандардан (литературан) језик 	<ul style="list-style-type: none"> - Упознавање личности и дела Вука Стефановића Караџића путем аудиовизуелних средстава (слеђење документарних и играних телевизијских програма о животу и раду Вука Караџића) или помоћу мултимедијалног представљања (CD-ROM; DVD) и да анализира значење победе Вукове реформе. - Показивање копија од дела и докумената важних за развој стандардног српског језика.
	Фонетика		
<ul style="list-style-type: none"> - да понавља и систематизира знања из области фонетике и фонологије; 	<ul style="list-style-type: none"> - Преглед гласовног система и гласовних промена (понављање) 	<ul style="list-style-type: none"> - гласовни систем; - гласовне промене; 	<ul style="list-style-type: none"> - Преглед гласовног система и вежбе за понављање свих гласовних промена научених у претходним одељењима у оквирима систематизације промена именских речи и глагола.
	Морфологија		
<ul style="list-style-type: none"> - да зна да образује глаголске форме: имперфекат и плусквамперфекат – да дефинира њихово значење и правилно да их употребљава у одговарајућем контексту; 	<ul style="list-style-type: none"> - Грађење и основна функција глаголских форми имперфекат и плусквамперфекат 	<ul style="list-style-type: none"> - глагол; - глаголске форме: грађење и функција; - имперфекат и 	<ul style="list-style-type: none"> - Вежбе за препознавање имперфекта и плусквамперфекта и за утврђивање знања о њима.

		плусквамперфекат;	
- да понавља и да систематизира претходна знања о именским речима и о глаголима; - да примењује у усменој и у писменој форми граматичке категорије при промени именица и глагола;	- Именске речи и њихове граматичке категорије – промена именских речи (понављање) - Глаголи, њихове граматичке категорије и њихова промена (понављање)	- деклинација; - коњугација; - граматичке категорије;	- Говорне вежбе и вежбе на текстовима за понављање деклинацијских и коњугацијских категорија.
- да разликује променљиве од непроменљивих речи; - да препознаје и да разликује партикуле (речце) и да прави разлику између њих и других непроменљивих речи;	- Партикуле	- партикуле;	- Вежбе уз избор одговарајућих текстова у којима су употребљене партикуле. - Састављање реченица у оквиру којих ће се употребити партикуле.
- да препознаје и да разликује узвике (каква се осећања изражавају њима: чуђење, страх, усхићење...); - да употребљавају правилно узвике (употреба одговарајућег интерпункцијског знака или одговарајућег изговора);	- Узвици	- узвици;	- Вежбе уз избор одговарајућих текстова у којима су употребљени узвици. - Састављање реченица у оквирима којих ће се употребити узвици, но за исказивање различитих осећања.
	Синтакса		
- да разликује независложене од зависноложених реченица (понављање) - да разликује зависноложене реченице (исказне, временске, узрочне, последичне, условне, допусне, односне, начинске, намерне); - да разликује зависну и главну реченицу у оквирима сложене реченице; - да саставља зависноложене реченице	- Сложена реченица - Структура сложене реченице (понављање) - Зависноложене реченице: исказне, односне, месне, временске, узрочне, условне, концесивне, намерне (финалне),	- сложена реченица; - зависноложена реченица;	- Вежбе за формирање зависноложених реченица од две или више простих реченица. - Анализа зависноложених реченица у којима се одељују зависне и главна дел реченица.

повезивањем дел-реченица; - да употребљава правилно запету.	поредбене и последичне.		
	Речник и стил		
- да разликује основне функционалне стилове (и да препознаје карактеристике језика који је употребљен у њима)	- Функционални стилови и подстилови	- стилистика; - функционални стилови;	- Вежбе уз избор текстова из различитих функционалних стилова.
-- да разликује врсте речника (специјализирани, двојезични, вишејезични, значењски и сл.) - да уме да користи различите врсте речника;	- Врсте речника	- речник;	- Упутства како се користи речник, представљање речника путем посете библиотеке или у школској библиотеци.
	Правопис		
- да обнавља и да примењује садржине из области правописа из претходних одељења.	- Понављање претходних знања	- правопис;	- Проверавање, понављање и вежбање садржина из претходних одељења уз посебан осврт на проблеме узроковане интерференцијом са језиком средине, карактеристичне за билингвалне говоритеље. - Навикавање ученика да користе Правопис (школско издање). Ако дозвољавају техничке могућности треба да се користи и компакт диск са Правописом, издање Матице српске.

Програмско подручје: Литература и лектира (50 часова)			
Циљеви	Садржине	Појмови	Активности и методе
1. Поезија			
Ученик/ученица: - да препознаје особености поеме; - да уме да интерпретира поему;	- Поема	- поема;	- Прочитана поема (или делови поеме). - Вежбе за препознавање карактеристика поеме. - Вежбе за интерпретирање текстова.
- да препознаје врсте рима; - да зна да проналази примере за одговарајуће врсте рима;	- Врсте риме: паралелна, укрштена и обгрљена рима	- паралелна рима; - укрштена рима; - обгрљена рима;	- Поетска дела у којима има различитих врста рима. - Ученици самостално проналазе текстове у којима су заступљене различите врсте рима.
- да се оспособи за проналажење стилских фигура у делима српске народне и уметничке литературе; - да уме да тумачи функцију стилских фигура у уметничком тексту;	- Стилске фигуре: алегорија, симбол, словенска антитеза, иронија	- алегорија; - симбол; - словенска антитеза; - иронија;	- Текстови у којима су заступљене стилске фигуре (из народне и уметничке литературе). - Самостално проналажење и показивање текстова у којима су заступљене стилске фигуре.
2. Проза			

<ul style="list-style-type: none"> - да препознаје основне карактеристике врста романа; - да интерпретира делове различитих врста романа; 	<ul style="list-style-type: none"> - Врсте романа: авантуристички, научно-фантастични, љубавни 	<ul style="list-style-type: none"> - авантуристички роман; - научно-фантастични роман; - љубавни роман; 	<ul style="list-style-type: none"> - Делови романа, одређивање врсте романа према његовим карактеристикама. - Интерпретација делова.
<ul style="list-style-type: none"> - да зна пет композицијских етапа у драмском делу; - да коментира етапе у одговарајућим драмским делима; 	<ul style="list-style-type: none"> - Композиција драмског текста: експозиција, заплет, кулминација, перипетија и расплет 	<ul style="list-style-type: none"> - експозиција; - заплет; - кулминација; - перипетија; - расплет; 	<ul style="list-style-type: none"> - Делови драмске творбе. - Вежбе за уочавање и тумачење композицијских етапа у драмском делу. - Метод читања по улогама; прављење разлике у говору глумаца. - Метод креативног писања за претварање прозног у драмски текст.
<ul style="list-style-type: none"> - да сагледа и да разуме двоструку природу драмског текста (као дела које читамо и као предлог за извођење на сцени); 	<ul style="list-style-type: none"> - Двострука природа драмског текста 	<ul style="list-style-type: none"> - Двострука природа драмског текста 	<ul style="list-style-type: none"> - Посета позоришне представе. - Прочитано драмско дело у целини. - Сагледавање двоструке природе драмског текста.

<ul style="list-style-type: none"> - да зна особености литературно научних врста; - да интерпретира делове литературно научних дела; 	<ul style="list-style-type: none"> - Литературно научне врсте: биографија, аутобиографија, путопис и репортажа. 	<ul style="list-style-type: none"> - биографија; - аутобиографија; - путопис; - репортажа; 	<ul style="list-style-type: none"> - Делови литературно-научних дела. - Интерпретирање делова.
3. Лектира			
<ul style="list-style-type: none"> - да уме да интерпретира литературна дела различитих литературних родова и врста. 	<ul style="list-style-type: none"> - Наслови из српске, македонске и светске литературе. 	<ul style="list-style-type: none"> - интегрално читање литературног дела. . 	<ul style="list-style-type: none"> - Самосталне активности ученика за читање и интерпретирање у писменој форми лектирних дела.

Програмско подручје: Изражавање и стварање (34 часа)			
Циљеви	Садржине	Појмови	Активности и методе
Усно и писмено			
<p>Ученик/ученица:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да зна особености и намену различитих форми писменог изражавања; - да зна правилно да употребљава норме српског литературног језика; 	<ul style="list-style-type: none"> - Различите форме писменог изражавања: аутобиографија, есеј, молба, жалба, пријава, телеграм, службени обрасци 	<ul style="list-style-type: none"> - аутобиографија; - есеј; - молба; - жалба; - пријава; - телеграм; - службени обрасци; 	<ul style="list-style-type: none"> - Вежбе за писање различитих врста форми писменог изражавања.

<ul style="list-style-type: none"> - да уме да приповеда актуалне догађаје, појаве, проблеме из свакодневице; - да заузима и исказује свој став о њима; - да уме да сакупи и да селектира податке и да припреми предавање. 	<ul style="list-style-type: none"> - Извештај: новинарска статија и предавање 	<ul style="list-style-type: none"> - новинарска статија; - предавање; 	<ul style="list-style-type: none"> - Представљање са сопственом новинарском статијом о догађају, појави, проблему. - Представљање са предавањем.
	<ul style="list-style-type: none"> - Три писмена задатка (један у првом и два у другом полугођу) 	<ul style="list-style-type: none"> - писмени задаци. 	

Програмско подручје: Медијумска култура (10 часа)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученик/ученица:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да зна изразна средства која користи филмска уметност; - да сагледа значење ових изразних средстава за сликовитије приказивање филмске идеје, синопсиса и сценарија пред публиком; 	<ul style="list-style-type: none"> - Изразна средства филма: говор, глума, музика, звучни ефекти, маске, шминка. 	<ul style="list-style-type: none"> - говор; - глума; - музика; - звучни ефекти; - маске; - шминка; 	<ul style="list-style-type: none"> - Самостално и заједничко слеђење филма. - Забелешке о сагледавању ученика о филмским изразним средствима и њиховом значењу. - Приручници о филмској уметности. - Употреба ИКТ.
<ul style="list-style-type: none"> - да умеју да пореде филмску и литературну уметност; 	<ul style="list-style-type: none"> - Појам о филмској адаптацији литературног дела. 	<ul style="list-style-type: none"> - филмска адаптација; 	<ul style="list-style-type: none"> - Примери литературних дела која су била адаптирана за снимање филма. - Говорне вежбе за презентирање сопствених сагледавања о сличностима и разликама између двеју уметности. - Приручници за филм. - Употреба ИКТ.

<p>- да уме да сагледа сличности и разлике између позоришне, литературне и филмске уметности.</p>	<p>- Поређење позоришне, филмске и литературне уметности.</p>	<p>- филмска, позоришна и литературна уметност.</p>	<p>- Слеђење позоришне представе и филма и читање уметничких дела. - Разговор о њиховим изразним средствима и поређење сличности и разлика.</p>
---	---	---	---

3. ДИДАКТИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ

Наставни програм за предмет **српски језик** је конципиран према тражењима савремених метода за стицање знања и способности ученика, па тако је пре свега неопходно да се примени принцип корелације и интеграције у наставном програму међу свим програмским подручјима, а посебно између програмских подручја **Језик и Литература**, што значи да се на примерима литературних текстова примењују и проверавају стекнута знања из језика, правописа и правоговора. Исто тако у интегрирано планирање предметног подручја **Језик** треба да се укључе и садржине из страног језика који изучавају ученици, при усвајању појмова из граматика страних језика. Према тражењима интегриране наставе, препоручује се повезивање и интегрирање садржина из **Литературе** и **Медијумске културе**, где би књижевни текстови и ликови при анализи могли да се пореде на пример: са сценариом за филм које је направљено према истој књизи, или на пример садржине из програмског подручја **Медијумска култура** могу да се повежу са предметом *музичко образовање* када ученици буду откривали и анализирали изразна средства у филму, као и када буду изучавали врсте риме из подручја **Литература**. Интегрирана настава може да се постигне и са предметом *ликовно образовање* ако ученици при њиховим самосталним активностима код куће треба да израде цртеж на задану тему према тексту из уџбеника или пак да умеју да представе неку планету према садржини из научно-фантастичног романа. Наставни предмет **Српски језик** може да се повеже и са другим наставним предметима и

то са *историјом* (када ученици упознају историјски развој језика, но и економске, друштвене и културне прилике на Балкану), са *географијом* (када се интерпретира на пример неки авантуристички роман у којем су представљени далеки, а ипак постојећи предели познати из географије).

У целокупном планирању садржина из наставног предмета Српски језик, треба да се укључе и планирања која су повезана са вредновањем постигнутих резултата ученика за време реализације наставног програма и на крају одређених образовних периода. То подразумева да вредновање треба да је део дневних, тематских и глобалних планирања наставног процеса.

Препоруке за кориштење годишњег фонда часова – 144 часа годишње, 4 часа седмично.

За наставна подручја се предлаже: Језик – 50 часова; Литература и лектира – 50 часова; Изражавање и стварање – 34 часа; Медијумска култура – 10 часа.

Наставна средства:

- уџбеник изабран на нивоу школе за одговарајући предмет, одобрен од Министра;
- енциклопедије, речници, лексикони, правопис, граматика и сл;
- часописи – традиционално потврђени и одобрени часописи за децу и младе;
- аудитивна, визуална и аудио-визуална средства – ЦД, литературни текстови, звучни записи;
- интернет, образовни софтвери;
- други извори знања стекнути из непосредне околине: споменици културе, музеји, домови културе, библиотеке, кина, позоришта, национални паркови и сл.

4. ОЦЕЊИВАЊЕ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

ДИЈАГНОСТИЧКО ПРОВЕРАВАЊЕ И ОЦЕЊИВАЊЕ

На почетку школске године, наставник врши проверавање постигнутих знања и способности ученика из претходног одељења. Дијагностичко проверавање, наставник може да реализира применом већег броја инструмената као што су: дијагностички тестови, анкетни листови, усмена питања која је припремио наставник, писање кратких састава. Добијени резултати су слика ученичких предзнања у најширем смислу речи и представљају основу за планирање и за реализацију наставног програма као и за оцењивање постигнућа ученика у току наставне године.

ФОРМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ

У току наставе српског језика и литературе у IX разреду се препоручује формативно слеђење које ће да омогући формирање објективних описа као повратну информацију о постигнућима ученика у одређеном временском периоду. Формативно слеђење постигнућа ученика, наставник може да реализира кориштењем већег броја метода за оцењивање:

Разговори наставник-ученик;

Усне презентације;

Писмене вежбе и писмени задаци;

Тестови;

Домаћи задаци;

Портфолио - сакупљање показатеља (дечјих израда, дела, исказа и сл.) за сваког ученика посебно;

Портфолио треба, током целе године, да буде доступно родитељима да би могли да допринесу квалитетној реализацији наставе српског језика и литературе.

Портфолио ученика, у којем су прочишћени и селектирани подаци, продужава и у наредном, вишем одељењу.

Резултати добивени слеђењем постигнућа ученика омогућавају креирање планираних усмених и писмених повратних информација, које су у форми креираних описа ученицима, родитељима и самим наставницима.

МИКРОСУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ – На крају сваког тримесечја, на основу сазнања добивених формативним оцењивањем, реализура се микросумативно оцењивање од чијих се резултата формирају тримесечне оцене и вредновања постигнућа ученика.

СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ – На основу целокупних података добивених слеђењем, проверавањем постигнућа ученика у току реализације наставног програма, наставник констатира (описује) развојно стање сваког ученика појединачно, у оквирима сваког програмског подручја. Од формираних сумативних описних оцена, формулираних за сваког ученика, посебно руководећи се постављеним нивоом постигнућа, у току одређених временских периода, наставник уноси и одговарајуће нумеричке оцене.

5. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НАСТАВНИХ ПРОГРАМА

Наставни програм за српски језик се реализура у простору и опремом према Нормативу за простор, опрему и наставна средства за деветогодишње основно образовање.

6. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВНИ КАДАР

За реализацију наставног програма из српског језика, а у складу са Законом за основно образовање, предвиђено је да ову наставу реализурају наставници који су завршили:

- Филолошки факултет – Група за српски језик и књижевност;
- Филолошки факултет – Група за македонски језик , српски језик и књижевност;
- Филолошки факултет – Група за мекедонски језик и књижевност, и српски језик као други главни предмет

7. ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ од VII – IX разреда

Ученик/ученица:

- разликује основне карактеристике српског језика у његовом историјском развоју;
- зна важне историјске датуме и личности за стандардизацију српског језика;
- прави разлику између лексичког и граматичког значења речи;
- уме да примени стекнута знања из фонетике , морфологије, синтаксе при писменом и усменом изражавању;
- анализира и интерпретира поетски, прозни и драмски текст;
- оспособљен је за интегрално (целосно) читање књига различитих родова и врста;
- уме критички и креативно да приступи литературним, научним и другим врстама текстова;
- може да трансформира једну врсту литературног текста у други (из драме у прозу и обратно) – усмено и писмено;

- следи и интерпретира литературне, сценске, филмске и друге врсте медијумске продукције;
- уме да прави корелацију са садржинама из других наставних подручја, особито из уметничких подручја - ликовно, музичко, филмско, позоришно и др;
- успешно да примењују информације до којих су дошли преко ИКТ.

Потпис и датум на утврдување на наставната програма

Наставната програма по *српски јазик* за VIII одделение на осумгодишното основно образование, односно IX одделение на деветгодишното основно образование, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

на ден

Министер

Никола Тодоров